

Asia: VN/9765/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimistä annettujen direktiivien täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot esityksestä

Akava ry pitää hallituksen esitystä perusteltuna ja direktiivien tavoitteiden mukaisena.

Huomiot oikeudenkäyntiin liittyvistä ehdotuksista: a) hyvityskanteen määräajan keskeytyminen valtuutetun johtaman sovintomenettelyn ajaksi sekä yhdenvertaisuuslain mukaisissa asioissa lautakunnan ratkaisun lainvoimaiseksi tuloon asti ja b) tasa-arvovaltuutetun oikeus tulla kuulluksi tuomioistuimessa tasa-arvolain soveltamista koskevilla asioilla

a) Akava kannattaa esitystä, jonka mukaan hyvityskanteen määräaika keskeytyisi valtuutetun johtaman sovintomenettelyn ajaksi sekä yhdenvertaisuuslain mukaisissa asioissa siihen saakka, kun yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ratkaisu on saanut lainvoiman.

Direktiivin 7 artiklan mukaan vaihtoehtoinen riidanratkaisu ei saa estää tosiasiallista pääsyä tuomioistuimeen. Lisäksi vanhentumisajan on oltava riittävän pitkä, jotta asianosaisilla on todellinen mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan, että yhdenvertaisuuslakia täsmennettäisiin siten, että hyvityksen vaatimisen määräaika ei alkaisi kulua uudelleen heti lautakunnan käsittelyn päätyttyä, vaan vasta kun lautakunnan ratkaisu on lainvoimainen. Tämä on perusteltu muutos.

Sen sijaan esitys ei sisällä vastaavaa lisäystä tasa-arvolakiin. Tasa-arvolakia koskeva muutos on sisällytetty sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä valmisteltavana olevaan raskaus- ja perhevapaasyrjintää koskevaan hallituksen esitykseen. Tästä tulisi mainita myös tässä esityksessä sääntelyn kokonaisuuden selkeyttämiseksi. Samaiseen esitysluonnokseen sisältyy myös ehdotus työhönottotilanteita koskevan kanneajan pidentämisestä yhdestä vuodesta kahteen vuoteen.

Nyt käsillä olevassa esityksessä tasa-arvolain mukaisen hyvityskanteen määräajan keskeytymistä ehdotetaan ainoastaan tasa-arvovaltuutetun johtaman sovintomenettelyn ajaksi. Säännös liittyy direktiivin 7 artiklan täytäntöönpanoon, mutta sääntely jää osin hajanaiseksi, kun tasa-arvolain muutokset jakautuvat eri hallituksen esityksiin.

Yksilön oikeusturva edellyttää, ettei syrjinnän kohteeksi joutunut joudu valitsemaan sovintomenettelyn ja kanneoikeuden välillä.

b)Direktiivien mukaan tasa-arvoelimillä tulee olla mahdollisuus osallistua oikeudenkäynteihin ja esittää huomioita. Hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetaan tasa-arvolakiin uutta säännöstä, jonka mukaan tuomioistuimen olisi varattava tasa-arvovaltuutetulle mahdollisuus tulla kuulluksi tasa-arvolain soveltamista koskevassa asiassa.

Ehdotus on perusteltu.

Akava kannattaa sitä, että tuomioistuimelle säädetään velvollisuus varata tasa-arvovaltuutetulle mahdollisuus tulla kuulluksi tasa-arvolain soveltamista koskevissa asioissa. Kuulemisoikeus vahvistaa tuomioistuinten käytettävissä olevaa asiantuntemusta, tukee lain yhdenmukaista soveltamista ja parantaa syrjintää kokeneen oikeussuojaa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten riippumattomuus ja siihen liittyvät muutosehdotukset: lautakunnan henkilöstön nimittämistoimivalta ja valtuutettujen sidonnaisuusilmoitukset

Akava kannattaa esitystä, jonka mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan henkilöstön nimittämistoimivalta siirretään pois ministeriöstä, sekä ehdotusta valtuutettujen sidonnaisuusilmoituksia koskevasta sääntelystä.

Direktiivissä korostetaan tasa-arvoelinten organisatorista ja toiminnallista riippumattomuutta. Riippumattomuus ei saa jäädä muodolliseksi, vaan sen on toteuduttava käytännössä. Tämä edellyttää, että nimittämismenettelyt ovat läpinäkyviä ja riippumattomuutta tukevia, elimillä on tosiasiallinen määräysvalta omiin resursseihinsa ja että sisäinen organisointi mahdollistaa toimivaltuuksien itsenäisen käytön

Direktiivin 4 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on kansallisten talousarviomenettelyidensä mukaisesti varmistettava, että tasa-arvoelimillä on käytettävissään riittävät henkilöstö-, tekniset ja taloudelliset resurssit niiden tehtävien hoitamiseen. Riippumattomuus ei toteudu ilman riittäviä resursseja. Siksi on tärkeää, että sääntelymuutosten yhteydessä varmistetaan myös se, että elimillä on tosiasialliset edellytykset hoitaa laajenevat ja vaativat tehtävänsä tehokkaasti ja viivytyksettä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun työn järjestämiseen liittyvät asiat: toimivallan delegointimahdollisuus, toimiston sisäinen organisointi, kertomusten sisältö, syrjintää epäilevälle annettavat tiedot

Akava kannattaa esityksiä, mutta korostamme niiden kytkeytymistä tosiasiallisiin toimintaedellytyksiin.

Toimivallan delegointimahdollisuus

Kannatamme toimivallan delegointimahdollisuutta asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut ja joissa asian oikeudellinen luonne ei edellytä valtuutetun henkilökohtaista kannanottoa. Tämä sujuvoittaa käsittelyä ja mahdollistaa resurssien tehokkaamman kohdentamisen.

Delegoinnin rajat on kuitenkin määriteltävä selkeästi. Oikeudellisesti tulkinnanvaraiset, periaatteellisesti merkittävät tai laajakantoiset kysymykset tulee ratkaista valtuutetun toimesta

Toimiston sisäinen organisointi

Direktiivin mukaan tasa-arvoelinten on voitava käyttää toimivaltuuksiaan itsenäisesti ja tarvittaessa toisistaan riippumatta. Kannatamme esitystä, jonka mukaan valtuutettujen on järjestettävä toimistonsa sisäinen toiminta siten, että eri tehtävät voidaan toteuttaa organisatorisesti selkeästi ja riippumattomasti.

Tällainen rakenne vahvistaa puolueettomuutta ja lisää toiminnan uskottavuutta. Samalla on todettava, ettei organisatorinen eriyttäminen ole mahdollista ilman riittäviä henkilöstö- ja taloudellisia resursseja.

Direktiivin 4 artikla velvoittaa jäsenvaltiot varmistamaan, että tasa-arvoelimillä on käytettävissään tarvittavat henkilöstö-, tekniset ja taloudelliset resurssit. Tämä velvoite koskee myös tilanteita, joissa elimille annetaan uusia tehtäviä. Riippumattomuus ei toteudu, jos tehtäviä lisätään ilman vastaavaa resurssivahvistusta.

Kertomusten sisältö

Kannatamme kertomuksia koskevan sääntelyn täsmentämistä siten, että niissä todetaan nimenomaisesti kertomusten sisältävän myös suosituksia.

On tärkeää, että kertomukset eivät rajoitu toiminnan kuvaamiseen, vaan sisältävät analyysin syrjinnän kehityksestä, rakenteellisista ongelmista sekä tarvittavista lainsäädännöllisistä ja hallinnollisista toimenpiteistä. Suosituksille tulee antaa todellista painoarvoa lainsäädäntö- ja päätöksentekoprosessissa.

Syrjintää epäilevälle annettavat tiedot

Akava kannattaa velvollisuutta antaa yhteydenoton alussa selkeät ja ymmärrettävät tiedot. Selkeä alkuvaiheen ohjaus parantaa oikeusturvaa ja vähentää epävarmuutta. Se myös edistää sitä, että syrjintää epäilevä henkilö voi tehdä tietoon perustuvia valintoja esimerkiksi sovintomenettelyn, lautakuntakäsittelyn tai tuomioistuinmenettelyn välillä.

Direktiivin tavoitteiden mukaisesti palvelujen tulee olla tosiasiallisesti saavutettavia. Siksi on tärkeää, että tiedot annetaan ymmärrettävässä muodossa ja tarvittaessa saavutettavuutta tukevin järjestelyin.

Samalla on tärkeää huomioida direktiivin korostama risteävä ja moniperusteinen syrjintä. Neuvonnan ja ohjauksen tulee ottaa huomioon tilanteet, joissa syrjintä perustuu useampaan

perusteeseen samanaikaisesti. Nykyinen sääntelykehys ei kaikilta osin ole selkeää moniperusteisen syrjinnän valvonnan osalta, mikä voi heikentää oikeussuojan ennakoitavuutta.

Tiedonannon ja ohjauksen laatu on keskeinen osa oikeusturvaa. Ilman selkeää ja kokonaisvaltaista neuvontaa syrjintää kokenut ei välttämättä pysty arvioimaan oikeudellista asemaansa tai valitsemaan tarkoituksenmukaista menettelyä.

Huomiot yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimistä annettujen direktiivien sellaisista säännöksistä, joiden ei esitysluonnoksessa ole katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten vaikutuksista

-

Muut huomiot

-

Savinko Lotta
Akava ry